

Глиго ОДАЛОВИЋ

МОГУЋНОСТИ ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА НА ПОЛУОСТРВУ АУШТИЦИ У БОКИ КОТОРСКОЈ

Узео сам полуострво Луштицу у Боки Которској за тему свог специјалистичког рада, јер сматрам да је ово подручје недовољно испитано, а да крије велике могућности за развој туризма. Када ово кажем, онда првенствено мислим на њену југозападну обалу и увалу Кртоли у унутрашњости Залива. На Луштици постоје велики ненасељени простори који би се идеално могли искористити за развој туризма попут поречке Плаве лагуне или неког другог сличног туристичког комплекса у нашој земљи. Ово су и једини неурбанизовани простори у приобалном подручју предњег дијела Боке Которске, тј. у херцегновској и тиватској општини, са великим изгледима да постану најсавременији пунктови модерног туризма.

Да би ово остварила Луштица прије свега треба да буде лако приступачна, а то подразумијева добру прилазност подручју и интерну мобилност, која се може остварити копном и морем.

Природни услови скоро се у потпуности уклапају у опште, добро познате, природне туристичке погодности јужног Јадрана, па је с те стране успех за развој осигуран.

У свјетлу фактора савремене туристичке понуде и на бази структуре туристичке потражње, Луштица нуди могућности за развој различитих облика туризма укључујући: рекреативно купање, спортско-рекреативни туризам, риболовни туризам, излетнички туризам, јахтинг-туризам и климатско лијечење.

Велики број природних туристичких мотива које у перспективи треба претворити у туристичке вриједности, гаранција су да побројани видови могућег туризма имају добре изгледе за брзи развој.

ПОЛОЖАЈ У ОДНОСУ НА БОКУ КОТОРСКУ КАО ЈЕДИНСТВЕНУ ТУРИСТИЧКО-ГЕОГРАФСКУ ЏЕЛИНУ

На југоисточном дијелу наше Јадранске обале, дубоко усјечен између приморских Динарских планина, налази се Бококотор-
ското заливно подручје.

ски залив. Он чини најразуђенији дио овог дијела наше обале. Ова разуђеност је настала продором мора у копно послије Вирмске глацијације, у које је вријеме ниво мора био нижи за око 100 м од данашњег. Његов математички положај одређен је крајњим тачкама, и то према сјеверу $42^{\circ}31'00''$, према југу $42^{\circ}23'32''$ према истоку $18^{\circ}46'32''$ и према западу $18^{\circ}30'29''$.

Бококоторски залив је састављен из 4 мала залива: топљанског, тиватског, рисанског и которског и два продора Оштро и Вериге. У његовом саставу налази се и полуострво Луштица које Тиватски и дио Топљанског залива заклања од отвореног мора. Луштица представља дио приморско виталинско-лушкичког била које је продором Оштро (2950 м ширине) раздвојено на два дијела.

Полуострво Луштица се пружа од југоистока ка сјеверозападу у дужини од 13,2 км. Највећа му је ширина од Рта од Весла до мјеста Петровићи на супротној обали и износи 5,9 км. Највиша тачка на полуострву је врх Обосник са висином од 582 м. Укупна површина полуострва износи 47 km^2 .

Положај полуострва у односу на Залив је значајан јер дјелнимично ублажава снагу јужних вјетрова и таласа који продиру у унутрашњост Залива. Међутим, својом релативно малом надморском висином није препрека кишним облацима да, долазећи с мора, изливају падавине у унутрашњост Залива.

Луштица има и стратегијски значај јер се са њених врхова контролише улаз у Боку Которску, па је у прошлости у том погледу имала значајну улогу.

Малу копнену границу полуострво има према Доњем Гребљу. Она се налази између Колужићег потока у Тиватском заливу и једне мале увале у југоисточном заливу Траште у дужини од 2,3 км. Ово је у исто вријеме и најужи дио полуострва.

Име Луштица, према С. Накићеновићу, дошло је од њеног изгледа који личи на луску, док Синдик објашњава да је назив настало од ријечи Ауг (Лушки). Под овим именом први пут се помиње за вријеме српског краља Радослава (1223 — 1234) када је овај Луштицу са Кртолима и Доњим Гребљем даровао Котору, што је касније потврдио и цар Душан. Због свог географског положаја Луштица је често мијењала господаре, а сви окупатори Боке господарили су и Лушкицом. У предратној Југославији Лушкица је била посебна општина, а сада својим већим сјеверозападним дијелом припада херцегновској општини, а мањим југоисточним тиватској.

ПОЛОЖАЈ У ОДНОСУ НА КОМУНИКАЦИЈЕ

У процјени туристичке вриједности полуострва Лушкице неопходно је утврдiti које врсте комуникација, према величини утицаја, тангирају ово полуострво. Може се примијетити да полу-

острво има изузетно повољан положај према комуникацијама, јер се у његовој непосредној близини (7,5 км) налази аеродром „Тиват“ и Јадранска магистрала (8 км), а преко пристаништа у Тивту и Херцег-Новом повезано је поморским саобраћајним, домаћим и међународним, линијама.

Са аеродромом и Јадранском магистралом Луштица је повезана асфалтним путем I реда преко Кртола до плаже Пржно и узаном асфалтном траком до мјеста Петровићи на сјевероисточној обали. Од асфалтног пута се у мјесту Радовићи одваја макадамски пут који иде преко читавог полуострва средишњом удoliniom до мјеста Росе на самом сјеверозападном kraју Луштице. Други макадамски пут се наставља од асфалтног пута код Петровића и пролази унутрашњом страном полуострва преко Забрба и Клинаца, гдје се спаја са претходним.

Близина аеродрома и Јадранске магистрале као и могућност коришћења поморског саобраћаја, чине да Луштица има добру саобраћајну везу на домаћем и међународном плану.

Аеродром „Тиват“ — Б категорије — у сезони прима авионе и са међународних линија од којих је за Луштицу сада најважнија линија са Чехословачком, одакле долазе туристи у закупљени хотел „Плави хоризонт“ на плажи Пржно. Јадранском магистралом долазе домаћи и страни туристи који запосједају кампинг просторе на истоименој плажи, другим увалама и бораве у домаћој радиности.

Полуострво располаже и са два мања пристаништа у Росама и Кртолима која могу да приме мање путничке бродове, који свакодневно саобраћају једино на линији Херцег-Нови — Росе. Ова линија је знатно појачана у току сезоне и из Роса наставља до плаже Жањиц.

Пуштањем у саобраћај пруге Београд — Бар и њеним добрим повезивањем локалним аутобуским линијама према Боки Которској овом подручју је омогућена још боља веза са унутрашњошћу наше земље.

ПОЛОЖАЈ У ОДНОСУ НА ГРАДСКА НАСЕЉА

У односу на градска насеља Луштица има релативно повољан положај. Најближа градска насеља су Тиват и Херцег-Нови. Тиват је у предности јер има копнену везу преко асфалтног пута првог реда у дужини од 10 км па је зато и читав простор Луштице који гравитира према југоистоку упућен на овај град. Према Херцег-Новом гравитира сјеверозападни дио Луштице од Забрба преко Клинаца до Радованића и Роса, а веза је искључиво поморска. Ова веза је нешто отежана у зимском периоду услед честих непогода на мору, али је зато у сезони вожња врло пријатна и атрактивна, што нарочито погодује излетничком туризму.

Посебну улогу од осталих градских насеља има Котор чија је удаљеност од полуострва 20 km. Овај стари културни центар Боке не располаже пјешчаним плажама, нити има довољно сунца, па велики број његових „моторизованих“ грађана у сезони користи луштичке плаже.

Према свим овим градовима иду дневне миграције са полуострва, јер већина запосленог становништва ради у привредним организацијама и другим ајелатностима ових градова, нарочито Тивта, Херцег-Новог и Бродоградилишта у Бијелој.

ПОЛОЖАЈ У ОДНОСУ НА ДРУГЕ ТУРИСТИЧКЕ МОТИВЕ

Бока Которска је један од најљепших залива на свијету, па њен обилазак представља јединствени туристички доживљај, који се изванредно може доћарати једино у вожњи бродом кроз Залив. Сем тога на овом простору постоји читав низ већих или мањих локалитета познатих по својим природним и антропогеним туристичким мотивима, међу којима се посебно издвајају стари градови: Котор са својим зидинама, поморским музејем, палачама и црkvама и Пераст са музејем, палачама и школима Госпом од Шкрпјела и Св. Борђем. Затим Рисан са римским мозаицима и врелом Сопот, те Херцег-Нови са тврђавама, манастиром Савина, музејом и другим знаменитостима. Осим ових чисто бокељских туристичких мотива које туристи радо обилазе без обзира у којем дијелу Боке стационирају, па и на Луштици, у непосредној близини налази се и национални парк Ловћена са Његошевим маузолејем и градом музеја — Цетињем. Удаљеност до овог локалитета је свега 49 km, а води преко познатих ловћенских серпентина, које представљају посебну атрактивност и са којих се ужива у панорами Бококоторског залива. Само 30 km јugoисточно Јадранском магистралом стиже се до атрактивне Будве, која привлачи туристе својим плажама и раскошном природом. Ни Дубровник није далеко, јер је од Херцег-Новог удаљен 45 km, па су излети туриста до овог града врло чести и пријатни.

Из наведеног се може уочити да је положај Луштице у односу на друге туристичке мотиве веома повољан и тешко је наћи крај у нашој земљи где је на овако малом простору сконцентрисан оволовики број разноврсних и веома атрактивних туристичких мотива.

ПОЛОЖАЈ У ОДНОСУ НА КОНТРАКТИВНУ ЗОНУ

Величина контрактивне зоне је веома важна са становишта кориштења туристичких потенцијала Луштице. Ту зону је веома тешко одредити са општег туристичког становишта, јер је треба посматрати према одређеним врстама туризма. Када се ради о излетничком — рекреативном туризму контрактивна зона се у-

главном ограничава на подручје Боке Которске. Градско становништво Тивта и Котора претежно користи свој љетњи викенд боравећи на плажи Пржно, а Херцег-Новог и његове Ривијере на плажи Жањице и острво Мамулу.

Рекреативни туризам који захтијева дужи боравак има за ово подручје ширу контрактивну зону, јер је Јадранском магистралом и преко аеродрома „Тиват“ повезано са свим главним градовима наших република и већим градским центрима у унутрашњости, па чак и са неким европским центрима као што је Праг у Чехословачкој.

Читаво подручје наше обале обухваћено је такозваним „источним медитеранским туристичким током“ па самим тим и ова регија. Туристи средње Европе, дијелом западне и сјеверне, користе наше плаже и море за одмор и рекреацију. У новије вријеме све је интензивније отварање источних европских земаља према нашој обали и њихово укључивање у туристички промет, што је посебно интересантно за овај крај, који је најближи и најбоље саобраћајно повезан са овим земљама (аеродром, пруга Београд — Бар, друмски саобраћај и поморске линије).

КЛИМАТСКИ ФАКТОРИ

Поднебље Боке Которске, као и читаво јужно Приморје, има све одлике медитеранске климе са благим зимама и дугим и топлим љетњим периодом. На микроклиму Луштице утиче неколико фактора, од којих су најважнији утицај мора и њена кречњачка подлога. Прворазредни значај мора је у томе што оно утиче на све климатске елементе и даје им специфично обиљежје. Као акумулатор топлоте и извор водене паре, море директно утиче на температурна кретања и количину падавина. Тако љети спречава велике жеге, које су могуће услед исијавања кречњачке подлоге, а радирењем топлоте у зимском периоду условљава блажу климу.

Температура ваздуха. — Температурна колебања су релативно мала што је уопште одлика медитеранске климе. Пошто метеоролошка посматрања нијесу вршена на самом полуострву, послужио сам се подацима са метеоролошких станица на Оштром рту и у Игалу које могу у свему да одговоре и за ово подручје.

Температура ваздуха је један од пресудних климатских елемената за развој купалишног туризма. Средња вриједност температуре при којој се физиолошка терморегулација своди на најмању мјеру је 18°C , то значи да овај климатски елемент омогућава пет мјесеци сезону купања на Луштици, а у неким екстремним случајевима и знатно дуже.

Годишњи ток средњих мјесечних температуре ваздуха за четрнаестогодишњи период (од 1949. до 1962) кретао се овако:

J	Ф	М	А	М	Ј	Ј	А	С	О	Н	Д	Год.
8,7	9,9	10,3	14,0	18,1	22,1	25,0	24,8	21,6	17,0	12,9	10,2	16,2

Из табеларног прегледа се види да најнижу средњу мјесечну температуру ваздуха има јануар ($8,7^{\circ}\text{C}$), а највишу јули ($25,0^{\circ}\text{C}$), док је средња годишња температура $16,2^{\circ}\text{C}$. Јесен је топлија од пролећа за $3,1^{\circ}\text{C}$.

Високе температуре у љетњим мјесецима су посљедица кречњачке подлоге околних брда која се јако загрију, а које су високим планинама у залеђу заштићена од продора хладног ваздуха са сјевера.

Број дана са температуром преко 25°C износи 104,7.

Број дана са температуром преко 30°C износи 32,9.

То значи да је у овом подручју један од три дана у години топао, а више од 30 дана да се могу назвати тропским са температуром која прелази 30°C .

Број дана са температуром испод 0°C износи 3,3 и може се занемарити, јер нема битног утицаја на туристичка кретања. Обзиром на релативно високе средње зимске температуре ово подручје има потенцијалне могућности и за развој зимског туризма.

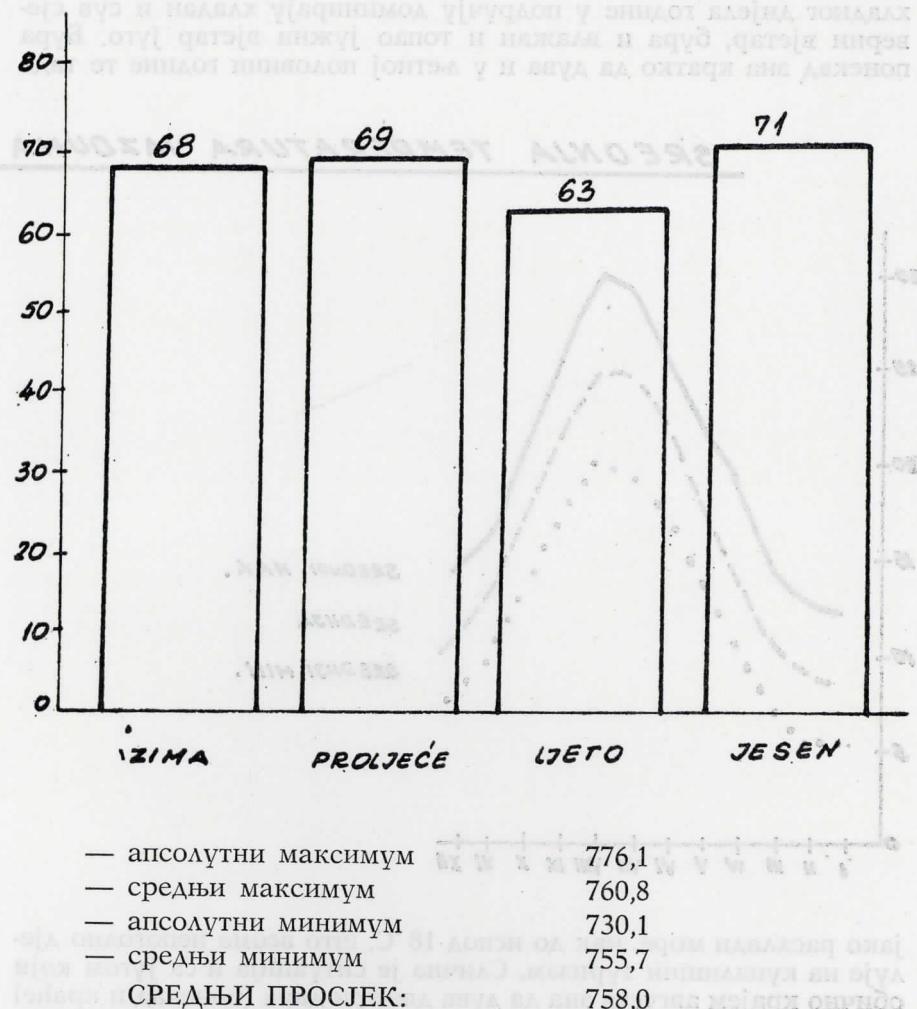
Влажност ваздуха. — Релативна влажност ваздуха се у току читаве године креће у просјеку у границама нормалног. Највећа је влажност ваздуха у јесен, услед обиља падавина, тако да њен максимум може прећи 80% . Најмања влажност је љети, што је и разумљиво обзиром на висину температуре и присуство освјежавајућег вјетра маестрала. Средња релативна влажност по годишњим добима изгледа овако:

— пролеће	69%
— љето	63%
— јесен	71%
— зима	68%

И овај климатски елеменат даје оптималне биоклиматске услове за развој туризма, а посебно здравственог. Пријатна релативна влажност за људски организам креће се између 45% и 70% , те према томе ово подручје у потпуности обезбеђује угодан боравак.

Ваздушни притисак је нижи током љетњег периода, а виши зими. Средњи годишњи минимум је у јулу мјесецу, а максимум у октобру. Вриједности ваздушног притиска виде се из слиједећих података:

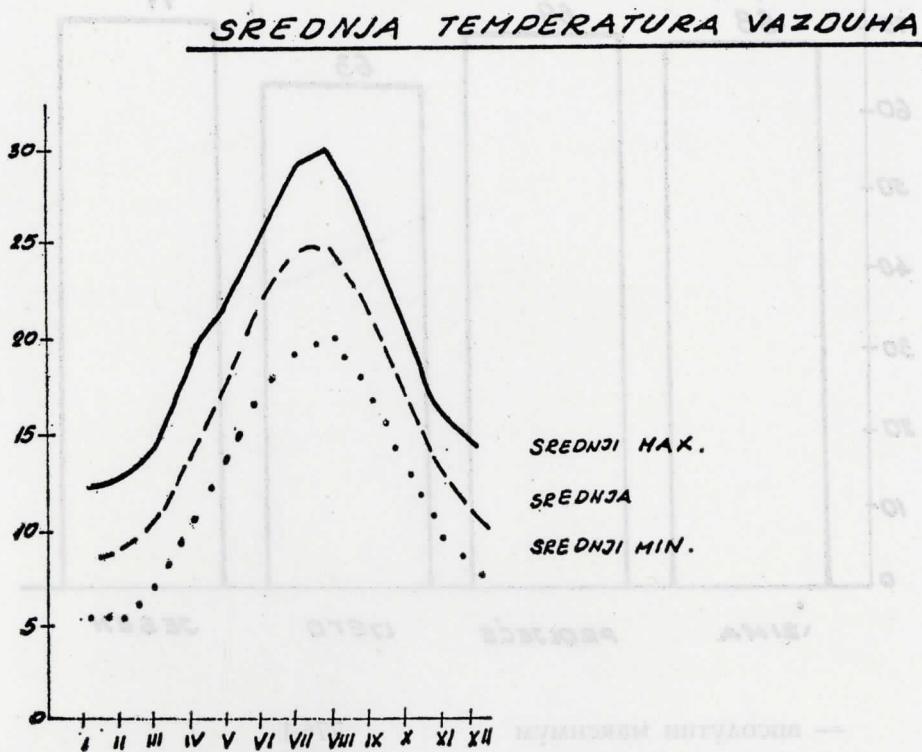
SREDNJA RELATIVNA VLAGA U %

Врло су ријетке појаве наглих поремећаја ваздушног притиска и великих осцилација које неповољно дјелују на људски организам, зато је Луштица веома погодна за боравак и опоравак срачних болесника. Промјене ваздушног притиска пружају корисне елементе за локално предвиђање времена. Висок ваздушни

притисак предзнак је лијепог времена, а опадање барометарског притиска најављује приближавање депресије и погоршања временске ситуације.

Вјетрови. — Вјетар је значајан климатски елемент који може у знатној мјери да утиче на туристичку атрактивност климе. У зависности од дистрибуције ваздушног притиска током хладног дијела године у подручју доминирају хладан и сув сјеверни вјетар, бура и влажан и топао јужни вјетар југо. Бура понекад зна кратко да дува и у летној половини године те тада

јако расхлади море, чак до испод 18°C , што веома непогодно дјелује на купалишни туризам. Слична је ситуација и са југом који обично крајем августа зна да дува два-три дана (понекад и краће) свом силином, навлачећи кишне облаке, праћене страховитом громљавином и стварајући често „морске пијавице“ веома опасне по чамце који се тада нађу на мору. Иако кратко траје, оваква нагла промјена временске ситуације психолошки дјелује на туристе, који немају стрпљења да издрже тих неколико дана без сунца и купања те у већини случајева напуштају хотеле и остale смјеш-

тајне објекте и враћају се кућама. Киша која тада падне прочисти ваздух и освежи подручје, тако да је септембар опет веома лијеп и топао, али нажалост још увијек са врло мало туриста.

У топлијем дијелу године јавља се периодични вјетар ка копну, звани маестрал, који дјелује освјежавајуће. Са становишта туризма бура и југо су неповољни, али је зато маестрал посебно важан и повољан. Он почиње да дува прије подне између 10 и 11 сати, у поподневним часовима достиже највећи интензитет, да би већ око 16 часова почeo да јењава. Често се деси да га пред сутон замијени „бурин“, лахор с копна, чије трајање ријетко прелази један сат. Поред биоклиматског значаја којег има маестрал, ублажавањем љетњих врућина, он је веома важан и са спортско-рекреативног становишта, јер је идеalan за једрење. Ако се у току љетњих дана не појави маестрал обично је знак да ће се промијенити вријеме, тј. да може доћи до кратких и наглих пљускова.

Захваљујући положају бококоторског залива, доминантни правци вјетрова се разликују од оних у другим подручјима на обалама јужног Јадрана. Проценти учестаности вјетрова показују да је најчешће вријеме без вјетрова са 36%, док су остали важнији правци источни и сјеверозападни са 11% учестаности. Најјачи је сјевериоисточни вјетар — бура, који дува рјеђе, али његов просјечни годишњи интензитет може да достигне снагу 3,4 бофора.

Пошто је у Тивту измјерен највећи постотак тишина у Заливу — 52%, слободан сам закључити да и подручје Кртола на Луштици, које се налази близу Тивта има такође знатно већи број дана са тишинама од осталог дијела полуострва.

Облачност утиче на мању или већу привлачност неког туристичког региона. Привлачни су за туризам они простори који имају мању облачност у току године. Подручје јужног Јадрана једно је од најведријих на Медитерану.

Просјечна годишња облачност је прилично велика, а највећа је у зимској половини године, док је у летњој минимална. Највећа је облачност када дува југо, а посебно је изражена у новембру мјесецу, када достиже први максимум, док јој је други максимум у јануару.

Преглед броја ведрих и облачних (мутних) дана за период од 1949. до 1962. године:

Ј	Ф	М	А	М	Ј	Ј	А	С	О	Н	Д	Год.
Ведри												
5,6	4,3	6,4	6,4	6,6	9,3	18,1	18,5	13,7	8,8	2,7	5,6	106,0
Облачни												
13,1	12,9	11,6	9,2	7,8	3,7	1,2	1,1	5,2	9,2	13,1	12,9	101,0

Највећи број ведрих дана је у љетњим мјесецима, јулу и августу, тј. главним мјесецима туристичке сезоне. Мала облачност у љетњој половини године посљедица је десцедентних ваздушних струјања у простору Медитерана.

Средња годишња облачност у 1/10 покривеног неба износи 5,0/10.

Ако се погледају и апсолутни екстреми облачности уочиће се да су амплитуде највеће опет у зимској половини године (фебруар 6,1), а најмање у љето (јули 2,9):

J	F	M	A	M	J	J	A	C	O	N	D	Год.
максим.												
8,1	8,5	7,5	7,2	7,0	5,1	3,8	4,1	5,5	7,0	8,2	8,1	8,5
миним.												
5,1	2,4	2,1	3,7	3,2	2,0	0,9	1,0	2,0	3,5	3,9	5,0	0,9
ампл.												
3,0	6,1	5,4	3,5	3,8	3,1	2,9	3,1	3,5	3,5	4,3	3,1	7,6
Средња												
6,4	6,6	5,8	5,6	5,3	3,9	2,2	2,1	3,7	5,1	6,7	7,4	5,0

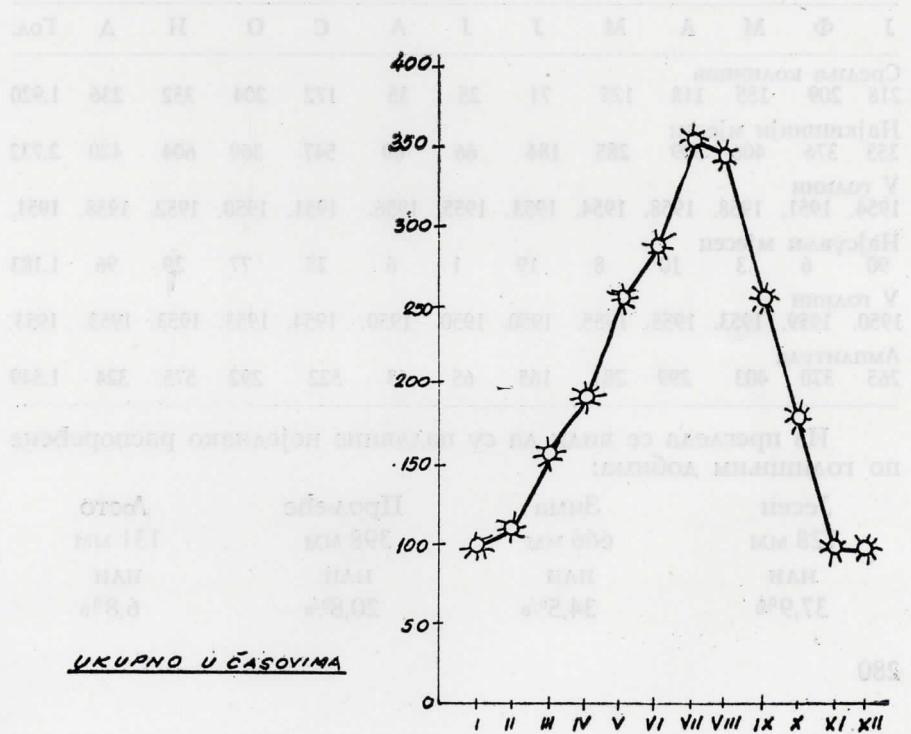
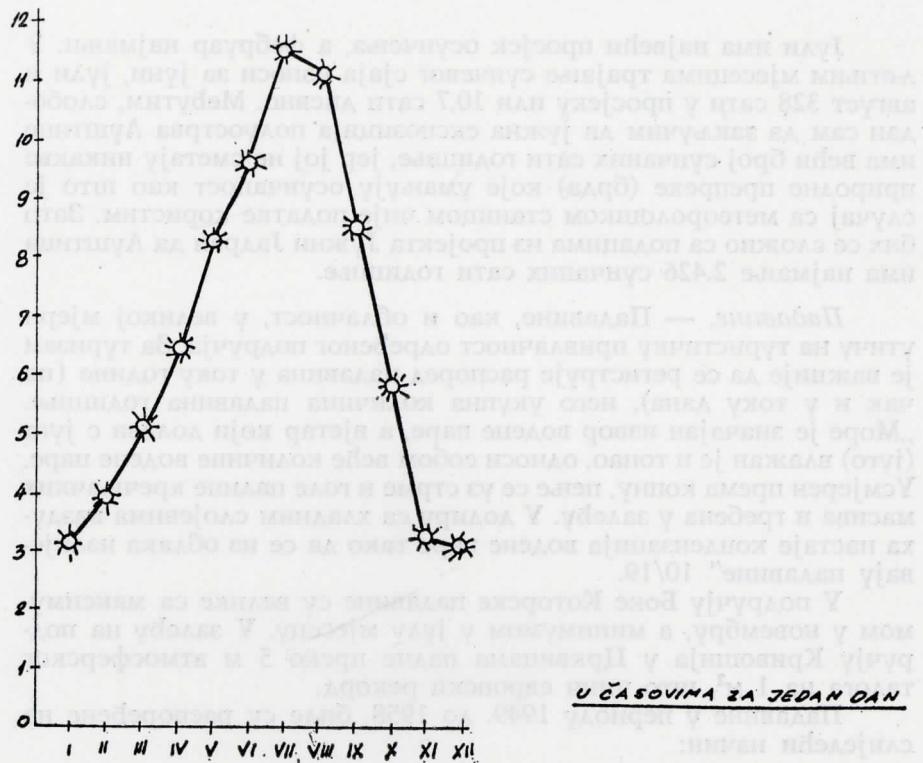
По годишњим добима амплитуда облачности је слиједећа: пролеће (4,2), љето (3,0), јесен (3,7) и зима (4,1).

Инсолација. — Инсолација представља један од најатрактивнијих климатских елемената и у највећој мјери утиче на дужину боравка туриста. Сунчево зрачење има велики значај за људски организам. Ултраљубичasti зраци „имају бактерицидна својства и изазивају пигментацију коже, али при прекомјерном дјеловању инсолација ствара тешке поремећаје, пре свега црвенило коже па чак и опекотине...“ 4/40.

На основу извршених мјерења ово подручје има велики број сунчаних сати годишње, иако овде пада доста атмосферског талога. Подаци измјерени у периоду од 1955. до 1958. године показују да има 2.386 сати са сунчевим сјајем или 6,5 сати дневно. Међутим, подаци које износе стручњаци Пројекта Јужни Јадран говоре да се ова цифра пење чак и на 2.426 сати годишње или 6,6 на дан. Пошто посљедње податке нијесам могао проверити, иако су много повољнији са становишта туризма, задовољио сам се првим:

Просјечан број сати са сунчевим сјајем за период од 1955. до 1958.

J	F	M	A	M	J	J	A	C	O	N	D	Год.
100	75	159	181	272	288	359	338	240	181	100	93	2.386

Јули има највећи просјек осунчења, а фебруар најмањи. У јећњим мјесецима трајање сунчевог сјаја износи за јуни, јули и август 328 сати у просјеку или 10,7 сати дневно. Међутим, слободан сам да закључим да јужна експозиција полуострва Луштице има већи број сунчаних сати годишње, јер јој не сметају никакве природне препреке (брда) које умањују осунчаност као што је случај са метеоролошком станицом чије податке користим. Зато бих се сложио са подацима из пројекта Јужни Јадран да Луштица има најмање 2.426 сунчаних сати годишње.

Падавине. — Падавине, као и облачност, у великој мјери утичу на туристичку привлачност одређеног подручја. За туризам је важније да се региструје распоред падавина у току године (пак и у току дана), него укупна количина падавина годишње. „Море је значајан извор водене паре, а вјетар који долази с југа (југо) влажан је и топао, односи собом веће количине водене паре. Усмјерен према копну, пење се уз стрме и голе падине кречњачких масива и гребена у залеђу. У додиру са хладним слојевима ваздуха настаје кондензација водене паре тако да се из облака излијевају падавине“ 10/19.

У подручју Боке Которске падавине су велике са максимумом у новембру, а минимумом у јулу мјесецу. У залеђу на подручју Кривошија у Црквицама падне преко 5 м атмосферског талога на 1 m², што чини европски рекорд.

Падавине у периоду 1949. до 1958. биле су распоређене на слиједећи начин:

J	F	M	A	M	J	J	A	C	O	N	D	Год.
Средња количина												
218	209	155	118	125	71	25	35	172	204	352	236	1.920
Најкишији мјесец												
355	376	406	309	285	184	66	69	547	369	604	420	2.732
У години												
1954.	1951.	1958.	1958.	1954.	1953.	1955.	1956.	1951.	1950.	1952.	1958.	1951.
Најсувиљи мјесец												
90	6	3	10	8	19	1	6	25	77	29	96	1.183
У години												
1950.	1959.	1953.	1955.	1955.	1950.	1950.	1950.	1954.	1953.	1953.	1953.	1953.
Амплитуда												
265	370	403	299	281	165	65	63	522	292	575	324	1.549

Из прегледа се види да су падавине неједнако распоређене по годишњим добима:

Јесен	Зима	Пролеће	Љето
728 mm	666 mm	398 mm	131 mm
или	или	или	или
37,9%	34,5%	20,8%	6,8%

Највећа количина падавина отпада на јесен и зиму са 72,4% (1391 мм), а на пролеће и лето остаје свега (27,6% (529 мм) тако да, што се тиче падавина, можемо рећи да разликујемо два годишња доба: влажно у јесен и зиму и релативно суво у пролеће и лето.

Овакав распоред падавина нарочито погодује сезонском купалишном туризму.

Број дана са падавинама већим од 1 mm износи у просјеку 128 годишње, а број дана са снијегом је 1,8 и може се занемарити.

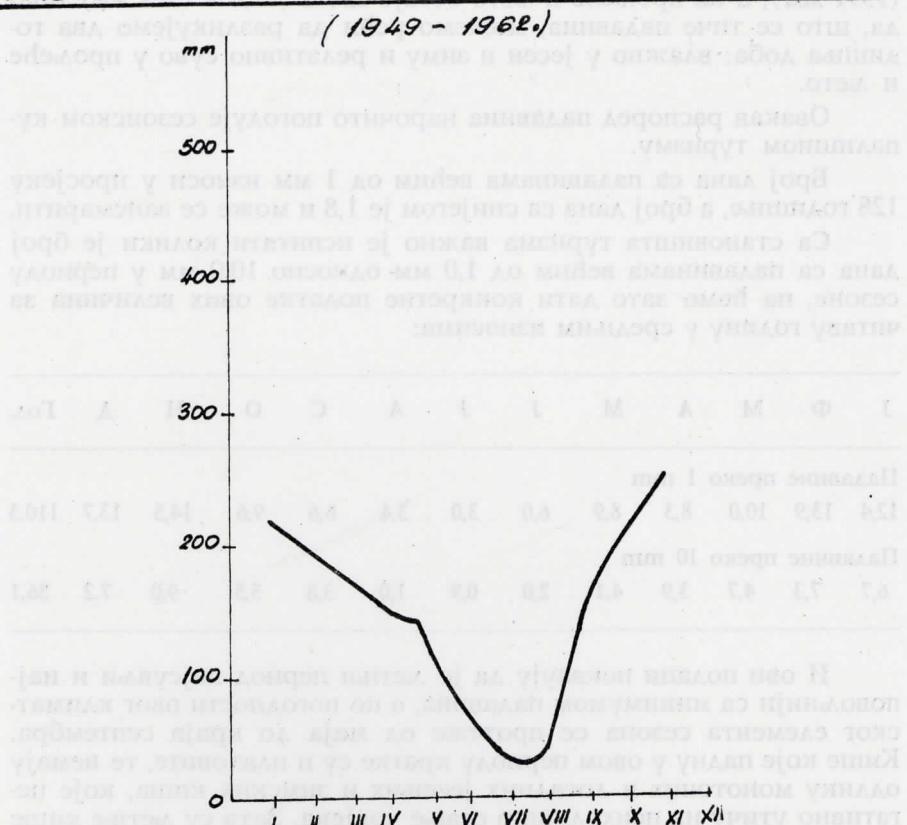
Са становишта туризма важно је испитати колики је број дана са падавинама већим од 1,0 mm односно 10,0 mm у периоду сезоне, па ћемо зато дати конкретне податке ових величине за читаву годину у средњим износима:

J	Ф	М	А	М	Ј	Ј	А	С	О	Н	Д	Год.
Падавине преко 1 mm												
12,4	13,9	10,0	8,3	8,9	6,0	3,0	3,4	6,6	9,6	14,5	13,7	110,3
Падавине преко 10 mm												
6,7	7,3	4,7	3,9	4,1	2,0	0,9	1,0	3,8	5,5	9,0	7,2	56,1

И ови подаци показују да је летњи период најсувљи и најповољнији са минимумом падавина, а по погодности овог климатског елемента сезона се протеже од маја до краја септембра. Кише које падну у овом периоду кратке су и плаховите, те немају одлику монотоних и досадних јесењих и зимских киша, које негативно утичу на психолошко стање човјека. Зато су летње кише подношљиве туристима, па чак могу бити и добро дошли у летњим спарним данима, ради освјежења и прочишћавања ваздуха. У ствари најчешће се ради о олујама (невире) које настају услед циклонске активности а стварају их облаци кумулонимбуси, праћене су громљавином, кишом и градом и трају 1—2 сата. Предзнаки олује углавном су слиједећи: ујутро спарно, тишина, мутан хоризонт, муње сијевају из јужног и западног квадранта уз прећко ведро небо. Затим почиње гомилање облака кумулуса и кумулонимбуса. Посаде чамца са излетницима морају опрезно посматрати небо, како би на вријеме примијетили знакове који најављују олују.

Пошто кишни облаци већином излучују падавине у унутрашњости залива, може се са доста сигурности тврдити (јер недостају одговарајући метеоролошки подаци) да ниски југозападни дијелови спољне обале Луштице добијају мање падавина од унутрашњих, па је ово разлог више у напорима да се ова обала искористи за развој туризма.

PROSJEĆNA GODIŠNJA KOLIČINA PADAVINA U mm

ХИДРОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Хидрографска својства приобалног мора. — Гледано са становишта купалишног туризма најважније особине морске воде су температура, салинитет, првидност, боја и кретање.

Температура мора је ипак најзначајнија, јер има непосредно физиолошко дејство. Мјерење температуре површинског слоја мора у приобалном појасу Луштице вршено је у новије вријеме и има кратак временски интервал осматрања, али ипак може да послужи као оријентациони показатељ. Осматрања је вршио Завод за биологију мора у Котору.

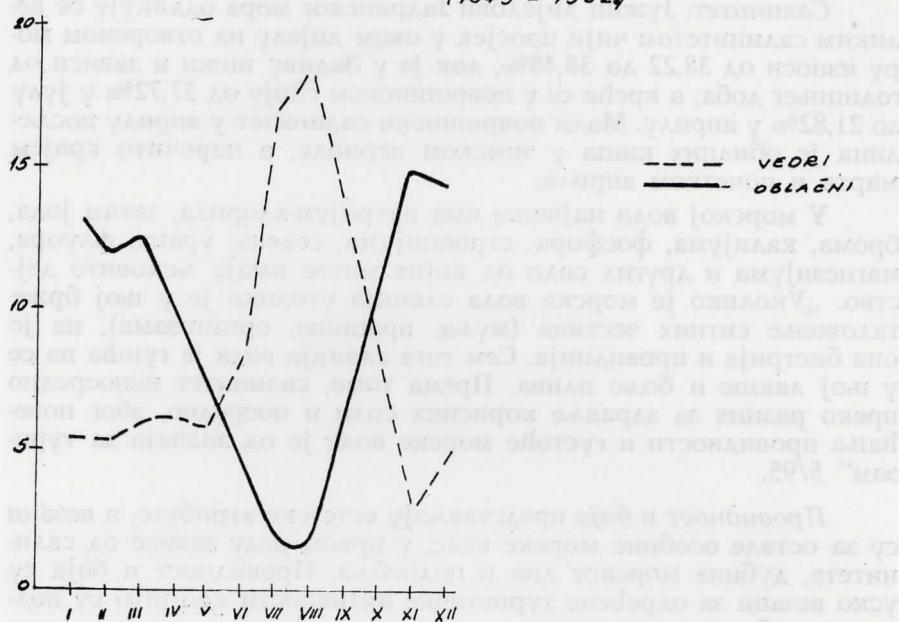
Средње мјесечне и годишње температуре морске воде:

J	F	M	A	M	J	J	A	C	O	N	D	Год.
У заливу:												
13,6	11,8	12,4	16,3	21,4	25,4	25,2	23,8	22,5	20,2	18,6	11,9	19,4
На отвореном мору:												
13,9	13,1	14,2	15,9	19,4	22,4	23,6	23,9	23,0	23,3	17,2	14,6	18,5

Средња годишња температура морске воде износи у Заливу $19,4^{\circ}\text{C}$, а на отвореном мору $18,5^{\circ}\text{C}$, што значи да је виша од просјечне годишње температуре ваздуха ($16,2^{\circ}\text{C}$) за $3,2^{\circ}\text{C}$ у унутрашњости Залива, односно $2,3^{\circ}\text{C}$ на отвореном мору. Највиша средња мјесечна температура пада на јуни мјесец у Заливу ($25,4^{\circ}\text{C}$), а на

PROSJEĆAN BROJ VEDRIH I OBLAĆNIH DANA

(1949 - 1962.)

отвореном мору у августу ($23,9^{\circ}\text{C}$), а најнижа у фебруару $11,8^{\circ}\text{C}$ односно $13,1^{\circ}\text{C}$. Значајно је да средња температура мора у површинском слоју 5 — 6 мјесеци и у Заливу и на пучини износи преко 20°C , јер то условљава дужину купалишне сезоне. У летњем периоду море се често загријава и до 25°C , па чак и 27°C . Из података се види да приобално море полуострва Луштице спада у

најтоплије на Јадранској обали. Разлози су: мала географска ширина, дужина инсолације, недостатак површинских слатководних токова и већа дубина.

Ако упоредимо средње температуре мора мјесеци који имају преко 20 °C у приобалном појасу Ровиња, Хвара и Луштице лако ћемо уочити предности подручја које испитујемо:

	МАЈ	ЈУН	ЈУЛ	АВГ.	СЕПТ.	ОКТ.
Ровињ	15,9	20,6	23,3	24,0	22,1	19,0
Хвар	17,5	20,7	22,4	22,7	21,4	19,6
Луштица						
— у заливу	21,4	25,4	25,2	23,8	22,5	20,2
— на пучини	19,4	22,4	23,6	23,9	23,0	23,3

Из прегледа се види да је купалишна сезона знатно дужка на јужном Јадрану и да она може да траје пуних 6 мјесеци.

Салинитет. Јужни дијелови Јадранског мора одликују се великим салинитетом чији просјек у овом дијелу на отвореном мору износи од 38,22 до 38,48‰, док је у Заливу нижи и зависи од годишњег доба, а креће се у површинском слоју од 37,72‰ у јулу до 21,82‰ у априлу. Мали површински салинитет у априлу посљедица је обилних киша у зимском периоду, а нарочито крајем марта и почетком априла.

У морској води највише има натријум-хлорида, затим јода, брома, калијума, фосфора, стронцијума, селена, урана, флуора, магнезијума и других соли од којих многе имају лековито дејство. „Уколико је морска вода сланија у тој бреже таложење ситних честица (муља, прашине, организама), па је она бистрија и провиднија. Сем тога сланија вода је гушћа па се у њој лакше и боље плива. Према томе, салинитет непосредно преко разних за здравље корисних соли и посредно, због повећања провидности и густоће морске воде је од значаја за туризам“ 5/95.

Провидност и боја представљају естетске атрибуте, а везани су за остале особине морске воде, у првом реду зависе од салинитета, дубине морског дна и поднебља. Провидност и боја су јеско везани за одређене туристичке активности као што су подводни риболов и роњење.

Провидност на отвореном мору износи и до 56 м, а пред самим Заливом у јуну достиже до 23 м. У унутрашњости залива знатно се смањује и креће се од 17 м у јуну мјесецу до 5,74 м у новембру. Из изложених података се види да је провидност мора у заливу знатно мања од one на отвореном мору, што зависи од годишњег доба, јачине вјетрова, великих кишних периода површинских токова који замућују воду, затим велике количине фито-

планктона који је најбројнији у јесен и пролеће. Максимална провидност јавља се љети у јутарњим часовима тишина и она је у Заливу око три пута већа него на истим позицијама у новембру мјесецу.

Боја морске воде се креће од модро-плаве на отвореном мору до мутно-зелене у Заливу за вријеме кишних периода. Послије периода суша љети море је плаво током ведрих дана. „Боја варира у односу на боју облака и угао осунчења. Најчешће је плаво-зелена. Блатни тон боје мора се јавља послије киша, обзиром да бујице доносе материјал. Пошто се пливајући седименти покрени, боја мора поприми жућкасту нијансу.“ 18/96, књ. 2.

„Велика провидност, плава боја и високе температуре воде које су знатно више од температура воде у морима западне и сјеверне Европе, представљају изванредне природне особености које много могу допринијети развитку туризма у нашем приморју.“ 5/94.

Кретање морске воде. — Са становишта туризма посебно су значајне морске струје за ово подручје. У ствари то је дио јадранске струје која тече из југоисточног правца брзином од око 1 км/час, дотичући прво спољне обале полуострва. Уласком у Залив ова струја стално прати унутрашње обале полуострва настављајући даље пут ка унутрашњости Боке Которске. Њено значење за туризам је у томе што доноси чисту морску воду са пучине и њоме опскрбљује читаву обалу Луштице, тако да је купање омогућено увијек у чистој морској води. То није случај са осталим обалама у Боки које, усљед хемијске и бродограђевне индустрије чији отпаци иду у море, повратном струјом из унутрашњости Залива загађују плаже, а нарочито плаже херцегновске ривијере. Осим тога струје љети расхлађују, а зими загријавају море у Заливу.

Таласи су највећи од југа и могу да достигну висину до 5 м на страни према отвореном мору, а у Топљанском заливу 4,2 м. Долазећи са великог морског пространства несметано се развијају и великим силином ударају о обалу, а млаз им се разлива преко 20 м у висину. Туристи могу да уживају у фантастичном призору када таласи свом жестином ударају о клифове и хридине уз страховиту хуку и распрскавање водених честица, те крикове галебова који се нарочито тада үзбуње. У увалама а нарочито на плажама Пржно и Жањице дејство таласа слаби, јер се ломе о плитку обалу и на жало стижу умртвљени монотоно плачући пјесковиту обалу. У увалама таласи су погодни за спортско-туристичку рекреацију — јахање на таласима.

Југо љети ријетко дува, обично се појављује један краћи период крајем avgуста, да би интензивно и дуго почeo да развија своју снагу у новембру и децембру. Но и поред тога на спољним обалама полуострва ријетке су тишине (bonače), већ се претежно осјећа лагано таласање, што опет има своje одређene дражи.

Углавном, за вријеме туристичке сезоне таласи не представљају препреку за спортиве на води и рекреацију, јер су врло ријетки.

Са унутрашње стране Залива обале Луштице запљускују таласи хладног и слаповитог вјетра буре који дува из сјеверо-источног правца. Они могу максимум нарасти до 60 цм. У заливу су тишине много чешће, а нарочито у ували Кртола, тако да је овај дио приобалног мора погодан за спортиве на води као што су пливање, веслање и скијеринг, а једрење у вријеме дувања маестрала.

Остале хидрографске особености. — Луштица је потпуно без извора и површинских токова. То се објашњава њеним кречњачким саставом и релативно малом сабирном површином. Субмарински извори су ријетки и појављују се само на два мјesta, код Петровића и Роса, послије кишног периода. У Кртолима се покушало са копањем бунара, али без већег успјеха јер је пронађена вода била сланаста и није се могла употребити за пиће, већ само за прање. Ово је велики недостатак за живот и привреду овог подручја, а посебно за туризам.

МОРФОЛОШКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Луштичко било се карактерише својим једноставним геолошким саставом. Састављено је од кретаџејских кречњака. Флиш се нигде није одржао, већ је спрат, тако да је потпуно оголићена кречњачка подлога. По петрографском саставу заступљени су рудински кречњаци и доломити, а слојеви су различито оријентисани. Било је представљено са два гребена и једном средишњом удoliniom динарског правца. Удолина је прекривена резидијалном глином — црвеницом.

Разуђеност обале. — „Сви морфолошки елементи маритивне зоне су створени у директној зависности од геолошког састава терена, његових тектонских облика и ерозивних процеса. Стoga, заливи и увале су створени на прилично флишним и меким глиновитим стијенама које су мање отпорне на абразију. Дијелови тврдих и углавном кречњачких и силикатних стијена образовали су острва, полуострова, клифове и ртove.“ 18/57 књ. 2.

Обала Луштице је неједнако разуђена на унутрашњој и спољашњој страни полуострова. Југозападна — спољна страна обале је изложена јаком дејству морских таласа, па је, у зависности од распореда кречњачких слојева, абразија створила разне облике ситне разуђености: мање заливе, увале, клифове, ртove и пећине.

Клифови су постали на мјестима гдје су слојеви хоризонтални са обалом или падају супротно од обале. Њихова висина се креће од 10 до 20 м и могли би послужити као лијепи „видиковци“ са којих би туристи посматрали обалу и море, а нарочито

би уживали у заласку сунца „у море“ и спектру боја који се тада јавља. Испод клифова или у њиховој близини налазе се пећине малог пространства. Највећа пећина налази се код рта Мала Гора. Ту испод клифа високог 20 метара створена је пећина са два отвора позната под туристичким називом „Плава шпиља“. Постоји још неколико мањих пећина од којих је највећа пећина од Добрече у истоименој ували, дубока 10 метара. Заливи и увале су различитог постанка. Највећи залив полуострва је Трапште на југоисточној обали. Настао је радом абразије на мјесту некадашње флишне удолине. Веома је плитак и неприступачан за веће бродове. Увале или како их још зову „заливи ријаског типа“ настале су послиje позитивног помјерања обалске линије. Од сјеверозапада ка југоистоку спољне обале увале се смјењују једна за другом више или мање површине овим редом: Добреч, Жањиће, Мириште, Луштица, Златна Лука, Мала Гора, Тијесна Лука, Добра Лука, Међећа и Пржно. Ове увале су углавном плитке, а дно им је састављено од облутака различите величине, а рјеђе и пијеска. Обале су им терасасте, осим код увала Мала Гора, Златна Лука и Тијесна Лука, где су обале високе, вертикалне и стјеновите, а подсећају у малом на заливчиће типа „каланк“ на француској Азурној обали. Ове пусте увале су као створене за одмор, па се у току туристичке сезоне за њих не може рећи да су пусте, јер су радо посјећене од стране туриста који долазе малим бродицама из Херцег-Новог и других мјеста у Заливу, у њима се задржавају по читав дан уживајући у тишини, свежини и бистрени мора.

Унутрашња сјевероисточна обала је скоро праволинијска без иједног облика разуђености, осим у самом углу Кртола, гдје се налазе мали заливчићи звани „ока“ веома подесни као природне марине. Ова обала је стјеновита, условљена падом слојева према мору и стрмим странама полуострва. Минималним дејством таласа створених буrom настала су шкрапаста удубљења која чине обалу још неприступачнијом.

Осим у заливима и увалама, те дуж Кртола гдје је обала плитка, читав остали дио обале је стрм и дубок. Тако изобата од 20 метара иде непосредно уз обалу, сем на поменутим мјестима гдје се удаљава 30 до 50 метара.

Пред увалом Жањић на удаљености од 1.700 метара налази се острвце — школ Мамула, на топографским картама означен као острво Ластавица, са плажом од облутака на својој сјеверној страни. Иначе са свих осталих страна острво је стрмо и неприступачно са наглим дубинама. Скоро је потпуно окружлог облика са пречником са 200 метара.

Од осталих морфолошких облика вриједно је поменути шкрапе и вртаче у атару села Клинци и Забрђе, затим веома лијепу пространу и питому Радованичку удoliniу.

БИЉНИ И ЖИВОТИЊСКИ СВИЈЕТ

Биљни свијет. — Биљни свијет једне области зависи од више фактора од којих су најважнији педолошки, климатски и друштвени. Педолошки услови су овдје задовољавајући само за одређене биљне врсте које расту на цревеници. Од климатских утицаја је нарочито важна температура и падавине. Усљед њихових високих вриједности у зимској половини године природна вегетација је већином зимзелена.

На састав вегетације и њен распоред утичу и друштвени чиниоци. Тако се из познатих докумената зна да је раније на полуострву било храстових и борових шума, али су оне уништене. Према подацима којима располаже херцегновски Архив, изгледа да су те шуме највише уништили Млечани за потребе бродоградње, а и при утврђивању градова.

Данас овдје има само понеки храст и нешто борова и чемпреса у заливу Траште, Росама, Радованићима и још на појединим мјестима.

Природна вегетација на полуострву је углавном заступљена цбунастим зимзеленим биљкама, тврдог лишћа — макијом. Најчешће врсте су: планика или магиња (*arbutus unedo*) „јавља се у облику грма, рјеђе дрва. Јако је распострањена и један од најљепших украса макије. Посебно је привлачна слика коју ова биљка пружа ујесен, када дозријевају брадавичasti округли плодови, у почетку жути, касније наранчасто-црвени и коначно црвени, а већ се појављују и белкасти цвјетови у гроzdasto висећим цватима.“ 10/31.

Мјештани од њених плодова праве познату ракију „магињачу“. Од осталих представника макије поменућемо: чесвину (*quercus ilex*), зеленику (*phillyrea media*), лемприку (*viburnum tinus*) дивљу маслину (*olea europea*), смреку (*juniperus oxycedrus*), чемпрес (*juniperus phoenicea*), ловорику (*laurus nobilis*), рогач (*ceratonia siliqua*) и жукву (*spartium junceum*). Од поменутих врста ловор или ловорика је неодвојено везан за културу човјека, јер су лист, цвијет и плод од најстаријих времена симболи славе, захвалности и признања. Осим тога од ове биљке имамо вишеструку корист: лишће служи као миробија, плодови дају уље које се користи у медицини, а дрво је веома тврдо па се добро обрађује и има употребу у стolarству.

Приземна флора је заступљена, поред осталог, и неким корисним биљкама као што су: бухач, шљез, пелин, камилица и нана који имају потребу у фармакологији, а својим мирисима угодно дјелују на туристе који се одмарaju или шетају у овом амбијенту.

„У нашем еумедитеранском вегетационом појасу посебно се истиче биљна физиономија луштичког полуострва. Поред већ описане макије овдје постоје многобројни маслињаци, који говоре

о значајној привредној грани коју је ова култура представљала у раније доба.“ 10/44. Ови маслињаци данас представљају изузетну важност за развој туризма, јер се у њиховом хладу могу одмарати бројни туристи од љетњих жега. Погодни су за изградњу трим стаза и других терена за рекреацију, а посебно су идеални за кампинг.

Овај биљни свет је неједнако распоређен на објема странама полуострва. Док је на сјеверозападној страни сав зимзеленог карактера и почиње од саме морске обале па до највише тачке полуострва (Обосника), дотле је на југозападној страни дјелимично помијешан са листопадним врстама. На овој страни вегетација не почиње одмах од обале већ на неких 15 до 30 метара од ње. Томе је узрок слана морска вода која бачена таласима пада на овај простор и чини га непогодним за вегетацију.

На крају треба напоменути и неке егзотичне врсте које на полуострву у новије вријеме добијају све више мјеста, нарочито по вртовима и малим парковима. То су олеандер (*nerium oleander*), јука (*yucca gloriosa*) агава (*agava americana*), индијанска смоква (*opuntia ficus indica*), а посебно мимоза (*acacia dealbata*). Мимоза је поријеклом из Аустралије, а успијева код нас једино у предњем дијелу бококоторског залива и то у завјетрини. Њени златно-жути миришљави цвјетови у крупним гроздовима диван су украс сваког врта. Она стиче све већи значај оснивањем „Празника мимозе“ — посебне туристичке манифестације овог краја у зимском периоду.

Животињски свет. — Фауну не чини велики број врста, а не може се говорити ни о масовности постојећих врста и то у првом реду због недостатка извора и површинских токова, тј. појила. Од сисара на полуострву најбројнији су шакал, зец и лисица, а има још ласица и куна. Рептили и амфибије су заступљени змијама шаркама и поскоцима, гуштерима и корњачама. Од птица значајније су јаребице камењарке, дивљи голуб, гутутке, чавке, косови, шеве и врапци. На пустим обалама према отвореном мору има пуно галебова који ту свијају своја гнијезда.

Иако наведени животињски свет располаже са неколико значајних врста посебно интересантних са становишта ловног туризма (лисице, ласице, куне, јаребице камењарке) ипак, обзиром на њихов врло мали број, не може бити ни говора о ловном туризму.

Живот у приобалном мору. — Око читавог полуострва у обалској зони има доста рибљих врста, а нарочито је њима богата обала према отвореном мору. Дно мора уз обалу је кораљасто-каменито, а мјестимично и пјесковито. Ту се налазе станишта керњи, зубатаца, морина, грујева, а мало даље од обале налазе се ловишта пагара, ромбуна и друге рибе „од камена“. На пјешчаном дну најчешћи су бранцини, ораде и циполи, а у шупљинама под-

водних гребена има дosta ракова — јастога. Од корала врло су чести тзв. црвени корали. Мекушци су заступљени лигњима, хоботницама, сипама и читавим низом школјака.

У кристално чистом мору, прозирном и преко 20 метара дубине уочљив је у летњој јутарњој тишини разноврстан подводни рибљи свет, па је посебно уживање посматрати тај неограђени морски акваријум. Из прегледа се види да је ово подручје прави рај за спортске риболовце, те има велике претензије за развој риболовног туризма.

НАЈАТРАКТИВНИЈИ ТУРИСТИЧКИ МОТИВИ

1. Природни

Плажа Жањиц

Основни подаци:

- дужина плаже — 300 метара
- ширина плаже — 15 метара
- површина плаже — 4.500 m²
- капацитет (5 m² по купачу) — 900 купача
- нагиб према дну 10%
- нагиб према залеђу 15%
- врста плаже: шљунак (облутак)
- вегетација на плажи: стари маслињаци
- вегетација на падинама брда: маслињаци, борови и макија,
- оријентација плаже: сјевер — југ
- вјетрови на плажи: маестрал, југо
- степен загађености плаже: нема загађености
- опремљеност плаже: ресторан, електрична енергија, пристаниште
- смјештајни капацитети: 4 собе са по два кревета
- специфичност: подводни риболов
- капацитет простора: 2.500 туриста

У овој ували има извјесних трагова урбанизације. Тешко је приступачно са копна, јер до ње води уски макадамски пут у врло лошем стању.

„У Луштици се налази једна од ријетких плажа тзв. Жањиц, на десној обали од улаза у Бококоторски залив према острву Мамула (тврђави из аустријске владавине, познатој из оба свјетска рата по злогласном заточењу великог броја бокељских родољуба). Помињемо ову плажу због пространог старог маслињака у њеној непосредној близини, под чијим разгранатим крошњама налазе пријатан одмор и рекреацију њени бројни посјетиоци. Ово је

ријетко атрактиван амбијент мора и бујне вегетације, који се заједно са острвцем Мамула налази на истуреној тачки херцегновског подручја. У непосредној близини налази се чувена Плава шпилја.“ 10/14.

Плажа Пржно

Основни подаци:

- дужина плаже 350 м
- ширина плаже 30 до 50 м
- површина плаже 14.500 м²
- капацитет (5 м² по купачу) 2.900 купача
- нагиб према дну 3%
- нагиб према залеђу 10%
- врста плаже: фини пијесак „пржина“
- вегетација на плажи: групе борова и маслињаци
- вегетација у позадини: макија
- оријентација плаже: југоисток — сјеверозапад
- вјетрови на плажи: југо, маестрал
- степен загађености плаже: нема загађености
- опремљеност простора: електрично освјетљење, водовод, асфалтни пут првог реда, тушеви на плажи и киоск
- смјештајни капацитети: хотел Б категорије са 400 лежаја
- аутокамп за 100 аутомобила
- специфичност: пијесак на плажи има љековито дејство на реуматична оболења, у близини рибарско насеље Бигова
- капацитет простора: 3.650 туриста (према плану јужни Јадран).

Пржно заузима најдубљи дио залива Траште. Плажа има облик потковиће и заштићена је на крајевима са два гребена који нагло тону у море.

Пржно је једна од најљепших плажа на јужном Јадрану, али је још увијек недовољно афирмисана на ширем подручју туристичке тражње.

Увале

Мећеђа (звана Обладна) је смјештена у најзападнијем дијелу залива Траште, оријентисана је ка југоистоку. Има терасасту стјеновиту обалу са малом плажом дужине 150 м од ситног пијеска. Позадина увале је обрасла макијом и прошарана са по којим бором. Нема трагова урбанизације, а приступ је омогућен врло лошим уским макадамским путем. Има погодан простор за кампирање.

Добра Лука. — Име су јој дали рибари, јер је веома погодна као склониште „од сваког вјетра“ за рибарске чамце, па чак и веће брацијере, у случају наглог иjakог невремена. Оријентисана је према југу ка отвореном мору, има стјеновиту обалу са двије мале шљунковите плаже одвојене једним уским гребеном скоро по средини. Педесетак метара од обале почиње појас макије. Приступачна је с копна уским макадамским путем и нема трагова урбанизације.

Златна Лука и *Тијесна Лука* су уске дубоке увале у виду издуженог троугла, чија је најкраћа страна окренута према отвореном мору. Настале су селективном абразијом. Висине око митих стјеновитих страна, на којима се јасно уочавају кречњачки слојеви, достижу 20—30 метара. На дну увала налази се жало од ситног пијеска. Тешко су приступачне с копна, а са мора су погодне за чамце у вријеме тишина. Импресивно дјелују, посматране из чамца, својим стрмим странама и бистром морском водом кроз коју се види каменито дно са богатством биљног и животињског свијета. Подсећају на „каланке“ са Азурне обале. У овим увалама су истраживали нафту, али резултати нијесу били задовољавајући. Увале су љети веома посјећене јер привлаче својом изолованошћу и скровитошћу. Посебно су интересантне за оне туристе који желе мир и самоћу, а све веће интересовање побуђују код нудиста.

Добреч је мала и плитка увала недалеко од Роса. Плажа је састављена од крупних облутака, а позадина је обрасла густом макијом. Са копна је приступачна једино пјешачком стазом која иде од Роса стрмом падином брда. Ова плажа се мало користи, јер је атрактивна *Жањичка* плажа у непосредној близини.

Кртоле је једина увала на унутрашњој сјевероисточној обали и налази се у самом углу између тиватског поља, званог Солила, и почетка полуострва. Са сјевероистока је одвојена од тиватског залива острвима Стратиоти (Св. Марко) и Превлака (Острво цвијећа) и представља простор са највише тишина у заливу. Веома је плитка и има пјесковиту — муљевиту плажу у подручју Солила. Најновијим испитивањима доказано је да муљ на обали Солила има лековито дејство, слично оном у Игалу, па постоје велики изгледи за развој здравственог туризма у скоро будућности. Ивицом увале води асфалтни пут првог реда, а располаже и са пристаништем за мање бродове. Увала је у сезони веома посјећена, а њене мирне воде по читав дан парају брзи моторни чамци Медитеран клуба са острва Св. Марко, вукући за собом купаче на скијама.

Пећина плава шпиља. — У мноштву мањих пећина које се ређају од увале Добреч па до залива Трапште, најљепша и најатрактивнија је Плава шпиља, којој су рибари много прије овог назива дали име „Бонбонно кумпаре“ склањајући се у њу од јаких изненадних киша.

Пећина има два отвора, један већи на југоисточној страни висок до 4 метра, и други нижи на југозападној страни. Има скоро потпуно округао облик, а таваница јој је у виду свода на којој се могу само назрети почетни облици пећинског накита. Од врха таванице до нивоа мора висина износи сса 8 метара, а од површине мора до каменитог дна пећине има 3 до 4 метра. Укупна површина на нивоу мора износи сса 100 m². Код љетњих сунчаних дана сунчеви зраци се одбијају од површине мора и рефлектују у њеној унутрашњости дајући јој неку чудну нијансу плаве боје, по чему је добила своје друго име. Веома је резонантна па се обичан разговор у њој појачано чује. Омиљено је излетиште Бокеља и свих домаћих и страних туриста који дођу на Луштицу, у Херцег-Нови и на његову Ривијеру, а имају могућности да је посјете.

Острво Мамула је утврђени оток на самом улазу у Бококоторски залив, који је за вријеме фашистичке окупације од 1941 — 1944. године претворен у затвор и мучилиште родољуба. Данас је то оток напуштенih тврђава на којем царују галебови и гмишавци. У сезони постаје излетиште за многобројне туристе, заправо Мамула је једна од излетничких станица на релацији: Херцег-Нови — Роце — Мамула — Жањиц — Плава шпилја. Сматрам да је ово острво запостављено у данашњем туристичком тренутку херцегновске општине и да у перспективи може постати једна од највећих туристичких атракција читавог овог подручја, ако се његове тврђаве и казамати искористе на најбољи могући начин. У непосредној близини острва налазе се богата ловишта рибе, која се лови помоћу парангала и удичарењем.

2. Антропогени мотиви

Приморска насеља: Роце и Кртоли

На сјеверозападној обали Луштице, насупрот Херцег-Новом, налази се лука Роце, старо грчко насеље (Пунто Роза), гдје је био град који су у IX вијеку разорили Сарацени. Роце има добру луку, заштићену од вјетрова, па је у прошлости било главно склониште за једрењаке, а данас би могла одлично послужити за склониште јахти. Бродови који су улазили у Боку ту су морали издржати карантин, а једно вријеме је постојала и царина. Пресејање говори да су ту Которани преузели од Млечана мошти Св. Трипуна, заштитника Котора.

Роце има облик мале приморске варошице са кућама збијеним и поређаним испред пристаништа — риве. Има их двадесетак, већином двоспратница са карактеристичним „видионицама“ на предњем дијелу крова, као типичним знаком старе бокељске архитектуре. У Росама су смјештene све потребне трговине, затим пошта и телеграф и друге услуге за већи дио луштичких села.

Мјесто је опколјено бујном вегетацијом чемпреса, борова, маслина, храстова и макије. Сјеверно од луке налази се мала

пјешчана плажа опкољена хладом маслињака. Иако мало мјесто има своју туристичку агенцију која се зове „Росе-туррист“, а главни јој је посао организовање излета својим великим моторним чамцима кроз читав Бококоторски залив и до атрактивних мјеста на спољњем дијелу луштичког полуострва. Ово је мјесто створено за одмор оних људи који у љетњим спарним данима избегавају гужву и траже психичко и физичко растерећење од напорног градског живота.

Кртоли се састоје од шест села, од којих је највеће Радовићи, поређани дуж пута који повезује двије обале полуострва на његовом најужем дијелу. Села су обрасла бујном вегетацијом, нарочито старим маслињацима. Идеална су за одмор и уживање, јер су питома и тиха, па се ту сада рапидно изграђују нове куће, првенствено виле и викендице. Недостатак им је што су без изворске и изданске воде, те користе искључиво кишницу, сакупљену преко кровова у бетонске цистерне, зване „бистјерне“.

Унутрашња насеља

Од приличног броја унутрашњих насеља која се налазе у средишњој удolini и на сјевероисточној падини полуострва за туризам су посебно значајни Клинци и Радованићи.

Клинци се налазе на надморској висини од 180 метара. Стоје на почетку поменуте удolini као село разбијеног типа састављено од два засеока. Клинци привлаче излетнике својом доминацијом над читавим подручјем одакле се пружа изванредан видик на панораму Радованића, увалу Жањица, острво Мамулу, улаз у Бококоторски залив, затим на Топљански залив, Херцег-Нови и његово залеће. Одатле се јавља снажни контраст питомог меди-теранског и грубог карстног пејзажа.

Радованићи су највеће село полуострва, налази се у тзв. Радованићкој удolini. Село је разбијеног типа, а куће су одвојене по племенима, тако да свако племе има свој скуп кућа. Налази се на надморској висини од 150 метара. Опкољено је маслињацима са сјевера и боровом шумом са источне стране. Видик му је отворен само у правцу запада према продору Оштро. Удаљено је од плаже Жањиц око пола сата хода, па је често посјећено од стране излетника који из Жањица долазе у село, те на тај начин рекреирају и одржавају кондицију. Поред пјешачке стазе од Радованића до Жањица води и макадамски пут који се у виду серпентина спушта до плаже. Мјесто је повезано три пута дневно аутобуском линијом до Тивта. Док су Клинци привлачни по изванредном видику који се пружа из овог села, дотле су Радованићи познати по честим излетима туриста из правца Жањица који поред кондиционог тренинга, уживају у питомини ове крашкие увале засађене виновом лозом, смоквама и бадемима. Осим тога они остају задивљени гостопримством домицилног станов-

ништва који најчешће чашћавају излетнике ракијом „магињачом“ и сувим смоквама, тим вјековним послуживањем Луштичана.

Споменици културе

Од археолошких налазишта из предилирског доба вриједно је поменути „... једну камену калупасту сјекиру пронађену на полуострву Луштици као спорадични налаз приликом копања једне јаме за креч“ 16/8, која се сада налази у херцегновском Завичајном музеју.

Локалитети који су припадали илирском племену Ардијеји, који су живјели на полуострву, сачувани су у виду гомила — могила (гробница) и градина (утврђења). На Луштици је откријено 37 гомила конструисаних од камена, које се налазе на узвишењима или на падинама брда. Ови споменици културе из доба Илира немају већи туристички значај, осим за пасиониране археологе, јер је зуб времена учинио своје, тј. већином су порушени или потпуно обрасли шикаром.

Од античких археолошких локалитета на Луштици су пронађена два. „На Росама је откривен читав комплекс зидина са апсидом, а у ували Жањиц зидине једне, по свој прилици ранохришћанске базилike. Овде су вршена заштитна ископавања и откријена је крстионица чији су зидови очувани у висини једног метра и мозаички патос.“ 16/15.

У Кртолима је значајно налазиште из тог времена Гомилица са архитектуром из II и I вијека старе ере.

У средњем вијеку на полуострву су грађене многе цркве, веома богато украшене, од којих су до данашњих дана сачувале одређену вриједност:

— црква Св. Луке у Кртолима, подигнута на мјесту некадашњег бенедиктинског манастира, „у којој се чува фелон (одежда) Петра I Петровића — Његоша и обредна књига „Триод“, дар руске царице Јелисавете црногорском митрополиту Василију, који ју је поклонио овој цркви“. 8/36,

— црква Свете Петке у селу Мркови (из 1600. године) и црква Св. Николе у Радованићима познате су по добро очуваним фрескама које је радио мајстор Рафаил из Рисна.

„Иако се Луштица састоји од мањих и теже приступачних насеља у њеним црkvама се налазе и данас видни и драгоценјени трагови културе. То су докази културних схватања родољуба — помораца, у тежњи да им родно мјесто не заостане иза осталих мјеста Боке.“ 17/111.

Од утврђења позната је грађевина Punta d'Arza. То је тврђава на улазу у Боку, коју су Римљани изградили да би контролисали улаз у Залив. У тој тврђави су нађени велики ћупови и гробнице из тог доба. Остало утврђења на Мамули, Обоснику и у

Кртолима су новијег поријекла, из доба аустроугарске доминације, па не представљају споменичке вриједности. Осим тога Обосник је још под војном контролом.

Сви наведени споменици културе имају одређени значај за развој туризма на Луштици, али су, по мом мишљењу, најинтересантније грађевине старе поморске куће, такорећи приватне музејске збирке. Вриједни и одважни луштички поморци из доба једрењака пловили су свим морима свијета и доносили у свој крај разноврсне кућне и украсне предмете, те карактеристичне појединости из многих прекоморских земаља, тако да све то данас представља непроцењиву вриједност и предмет су интересовања многих туриста.

Посебни антропогени, амбијентални, туристички мотиви су поједина луштичка села, која донекле представљају мале етно-музеје. У изгледу и архитектури ових села ништа се није мијењало од доба привредног просперитета овог полуострва у XVIII и XIX вијеку. Камене једноспратне куће су са дебелим зидовима и крововима од пријела на „ластавицу“ и са „видионицама“ или „белведерима“ (собом у поткровљу). У приземљу куће је „коноба“ (магацин) подијељен на два дијела. У једном дијелу је смештен примитивни млин за маслине, који посједује свака кућа, а у другом дијелу су „пила“ (каменице) за уље, бачве за вино, „мушијере“ за суво месо и друга оспрема. Овај дио магацина обавезно има отњиште. На спрату су собе и друге одаје у старом стилу, а до њих се долази степеништем са стране куће. Прозори су са обавезним капцима, а у приземљу још и са гвозденим решеткама. У дворишту је обавезно гумно и бистјерна, а одмах до дворишта су стаје зидане у сувомећи и често покривене каменим плочама. Села су збијеног типа са обавезног црквицом на некој узвишици непосредно уз насеље. Сва су обрасла бујном вегетацијом, а најчешћа биљна култура је бадем који цвјета већ крајем јануара и дуд. Типичан представник ових села — малих етно-музеја је Забрђе на сјевероисточној падини полуострва. У Забрђу се налази и једна од најстаријих цркви на полуострву, карактеристична по свом дуплом звонику какав се ријетко сусреће у овом крају.

МОГУЋИ ОБЛИЦИ ТУРИСТИЧКОГ АКТИВИРАЊА ПРИОБАЛНОГ МОРА

Риболовни туризам — Из досадашњег излагања могло се уочити да је приобално море веома богато разноврсним и веома квалитетним рибљим врстама, затим школкама, каменицама, раковима и коралима. То је изванредан предуслов за развој риболовног туризма свих врста. Сада је најпопуларнији начин ловљења рибе тзв. „подводни лов на дах“ или помоћу апарата са кисеоником са перајама на ногама и подводном пушком. Због своје

атрактивности и богатог улова (керње по 5 до 10 kg и друга риба) стиче све више присталица и поред опасности коју носи у себи. „Подводни риболов првенствено представља доживљај, осјећај радости да си некамо пренесен, стварање илузије да си неко ново биће, неспутано, врло покретно, доступно чаробном подморском свијету у бескрајном шаренилу животиња и биљака“ 14/96.

Остали популарни начини ловљења рибе су помоћу свијеће, парагала, мрежица, врша и удичарењем. Међутим, риболовни туризам још нема организован, већ стихијски карактер. Не постоји ефикасна контрола, а тиме ни придржавања прописа који ограничавају улов. Већина актера не плаћа таксе за рибарење, које су Законом обавезне, нити се придржава било каквих прописа. Овакво стање би могло да угрози ово риболовно подручје уколико не дође до хитне интервенције надлежних самоуправних органа. Организованим и планским развојем риболовног туризма, гдје би се строго водила контрола о спровођењу законских прописа, затим организовале службе сервиса, издавање чамаца и прибора, као и службе спасавања, те изградиле рибарске колибе, ово подручје би постало надалеко чувено и привукло би многе иностране и домаће страствене спортске риболовце.

Спортови на води. — Спортови на води у рекреативне сврхе данас се врло мало користе у читавом Заливу. Овај вид туристичке разоноде и рекреације је веома скуп, па га слабо акумулативна туристичка привреда изbjегава. Али, у перспективи развоја спортуови на води морају добити своје место у укупној понуди. Што се тиче ових спортова у оквиру полуострва Луштице и карактера њеног приобалног мора, може се констатовати да се у унутрашњости Залива могу упражњавати: скијеринг, веслање, кајац, пливање, роњење и једрење, а на отвореном мору пливање, роњење и јахање на таласима, на плажама и у увалама. Сваки други спорт на води на обали према пучини је везан са великим опасностима.

За остварење ових предлога потребна су знатна средства, па ће сигурно проћи доста времена да се ово постигне и спортуови на води постану саставни дио сезонског туризма.

Подводно-рекреативне спортске активности. — Овај вид рекреације посебно је интересантан за омладину, првенствено здраве и јаке младиће, добре пливаче са великим капацитетом плућа. Обзиром на велику заинтересованост за ову врсту рекреације потребно би било организовати специјалну школу за обучавање ронилаца, која би могла да се лоцира у Ресама. За почетак би била потребна знатна материјална средства за опрему и друге неопходне реквизите, али би се касније од улога полазника уложено врло брзо повратило.

Јахтинг и марине. — Луштица има идеалне природне могућности за изградњу и опремање марина, без којих се не може замислити присуство јахтинг туризма. Лука Ресе, затим увала

Кртола са малим заливима званим „ока“ могу да приме преко стотину јахти различитих величина. У Росама би требало изградити сервисну станицу и пумпу за гориво, а у Кртолима марине са свим обавезним реквизитима. Заливи „ока“ могли би да послуже за зимовнике јахтама, јер се преко читаве године налазе у подручју тишина.

Бока Которска је позната широм свијета као изванредна природна ријеткост, па су сигурно многи власници јахти заинтересовани да је посјете. Добра реклама у којој би се посебно нагласило богато риболовно подручје и друге атрактивности којима Залив располаже вјероватно би привукла бројне стране и домаће јахтинг туристе који би, откривањем природних љепота и уживањем у њима, дуже се задржавали и чешће долазили.

САДАШЊЕ СТАЊЕ ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ ДАЉЕГ РАЗВОЈА

Ново традиције према туризму. — Иако су плаже на полуострву посјећиване од домаћих и страних туриста још између два свјетска рата, ипак се не може говорити о некој туристичкој традицији. Плажу Пржно су прије II свјетског рата посјећивали „скујти“ из Чехословачке, Пољске и Мађарске користећи за смјештај своје шаторе. Примитивно су летовали на њој, без икакве организованости и најминималнијих услова. Туристичке понуде није било, све се одвијало стихијски.

Данаšње стање је доста повољније, а потпуну туристичку афирмација тек предстоји. Више у складу са укупним туристичким кретањима у нашој земљи и у ширем региону Боке Которске, него заслугом Луштичана, дошло је до одређених позитивних кретања у правцу развоја туризма на овом полуострву. Туристичким откривањем плаже Жањиц и претварањем у омиљено излетиште Херцегновљана и туриста који бораве у овом граду, те изградњом хотела на плажи Пржно, започиње прва — пионирска фаза у развоју туризма, која је још у току.

Обухватањем полуострва планом јужни Јадран понуђена су одређена рјешења у перспективном развоју до 1990. године. Луштица више неће бити препуштена сама себи као до сада, већ улази у заједнички програм развоја и изградње туристичких капацитета читавог Црногорског приморја. То ће бити од пресудног значаја за даљи развој туризма и представљаће прекретницу у животу и раду њеног становништва, који ће све више да се оријентише у правцу туристичке привреде.

Смјештајни капацитети. — Садашње стање смјештајних капацитета је више него симболично:

- 1 хотел Б категорије на плажи Пржно са 400 лежаја,
- 1 угоститељски објекат на плажи Жањиц са 4 собе и 8 лежаја,

— 60 лежаја у домаћој радиности у селима Кртола и Оз

— 20 лежаја у домаћој радиности у Росама.

Укупни смјештајни капацитети износе 488 лежаја, од чега је 400 Б категорије, а 88 Ц категорије.

Посебан облик туристичког смјештаја налази се у мјесту Петровићи на сјевероисточној обали, гдје је изграђено преко 30 приватних вила за становање, а скоро толико их је у изградњи. Њихови власници су људи из үнутрашњости наше земље, који су се опредијелили за овај простор захваљујући веома јефтиним грађевинским дозволама и лаком добијању терена за градњу које даје Скупштина општине Тиват. Постоји веома наглашена тенденција за оваквом врстом смјештаја.

Према плану јужни Јадран на Луштици су предвиђени значни смјештајни капацитети у велиkim урбаним зонама: Пржног, Добре Луке, Жањица и Радовића у Кртолима. Предвиђена дистрибуција туристичких лежаја у овим зонама према плану је слиједећа:

Мјесто	Лежаји Б и Ц кат.	Кампинг	Приватне собе	Остало	Свега
Жањице и Добра Лука	700	300	—	1.500	2.500
Пржно	2.050	700	—	900	3.650
Радовићи	200	400	900	1.500	3.000
Укупно:	2.950	1.400	900	3.900	9.150

У Жањици је предвиђено 48.500 m^2 простора за туристички смјештај, а у Пржном 67.600 m^2 .

Из наведених података се види какав ће напредак донијети туризам овом полуострву, уколико се планови и остваре.

Урбанисти су још предвидјели и широке заштићене зоне око Жањица, Клинаца, Радованића и у ували Добра Лука, као и на неким другим мјестима. То су у исто вријеме и резервне зоне за даљу урбанизацију када за то дође вријеме даљом експанзијом туризма.

Туристичко-угоститељски објекти. — Садашње стање туристичко-угоститељских објеката не задовољава. То се нарочито осјећа у сезони на плажи Жањиц, чији мали угоститељски објекат, власништво угоститељског предузећа „Бока“ из Херцег-Новог, не може ни приближно да задовољи потребе великог броја излетника. Једини репрезентативни туристичко-угоститељски објекат је хотел „Плави хоризонти“ на плажи Пржно, чији су капацитети попуњени 100% од маја до октобра мјесеца. Налази се у идеалном амбијенту, над самом плажом, удаљен од насеља и сав у зеленилу. Дио кредита за изградњу хотела дали су чехо-

словачки синдикати па се хотел сада користи искључиво као одмаралиште за њихове радне људе.

По осталим мјестима доминирају приватне угоститељске радње, нарочито у Кртолима, са рибљим и другим домаћим специјалитетима. Неке од ових угоститељских радњи имају своју музiku за разоноду у вечерњим часовима.

Планираним развојем туризма добиће се довољан број туристичко-угоститељских објеката који ће моћи у потпуности да подмире потребе туриста у шпици сезоне.

Инфра-структура. — Највећи проблем полуострва је вода. Већ је наглашено да је Луштица без извора и да становништво користи искључиво кишницу. Међутим, развоја туризма без водовода не може бити, па се то поставља као основни проблем и приоритетни задатак. Већ постоји мањи водовод од извора Топлиш у тиватском пољу (капацитета 20 l/сек.) из којег се снабдијевају водом хотел на плажи Пржно, дио насеља у Кртолима и дио Тивта. Овај водовод већ сада не може да задовољи потребе, па се рјешење овог проблема види у изградњи регионалног водовода за читаво подручје Црногорског приморја, који би користио воду Скадарског језера.

Други, такође важан проблем је изградња мреже савремених асфалтних путева преко читавог полуострва, са спољашње и унутрашње стране, и са крацима који би се одвајали за раније описане увале. Без добрих асфалтних путева не може бити ни говора о савременом туризму, посебно што поморски приобални саобраћај није уопште развијен.

Све док ова два проблема не буду ријешена, тј. снабдијавање водом и мрежа путева, не може се предузимати даљња изградња туристичко-угоститељских објеката.

Перспективе развоја

Полуострво Луштица је потенцијално подручје за развој туризма херцегновске и тиватске општине. Једна од осовина развоја, која је оријентисана према Херцег-Новом иде средиштем полуострва на релацији: Розе — Клиници — Радованићи — Добра Лука. Друга осовина развоја обухвата Кртоле и залив Трапште, а оријентисана је према Тивту.

Просторну композицију полуострва карактерише:

- једна неизграђена обала (југозападна)
- квалитетне природне плаже
- специфичан и јединствен просторни модел — систем стarih насеља са невеликом удаљеностју од обале (800 — 150 м), које треба реактивирати
- богат фонд маслињака
- jako извијена мрежа локално макадамских путева
- напуштени фортификационски објекти.

Циљ је да се активирају стамбена насеља, заштити обала и омогући њено коришћење за читаво подручје, а туристима обезбиједи смјештај са различитим избором мјеста за дневне и ноћне активности.

На Луштици ће се развијати класични приморски туризам са нагласком на риболовном туризму. Од осталих врста туризма посебно се рачуна на излетнички, спортско-рекреативни и климатско-лијечилишни. Предвиђа се развој туристичких објеката у склопу постојећих насеља, са мјестом Радовићи у Кртолима као секундарним центром подручја (примарни центри су Херцег-Нови и Тиват). Систем старих реактивираних насеља у Кртолима карактерисаће изразита туристичка активност са концентрацијом комплементарних сервиса (спортови, забава, култура, трговина, шеталишта, излети) у Радовићима. У ували Кртоле предвиђена је изградња, посебно атрактивних, пловећих туристичких насеља. „Пловећа насеља представљају резервне могућности подручја. Састављена од пловних сегментних објеката, груписаних за матичне докове са основним инсталацијама, ова насеља су покретљива.“ 18/90.

Пржно, као крајњи пункт друге осовине развоја, на јужној обали мора, сачињаваће специфичне врсте туристичког становња, са системом сервиса, плажом, урбаним парком, рекреацијом и марином.

Овако предвиђена туристичка активност у пуној сезони, поред великог броја туриста мораће да рачуна на одређени број сезонских радника, па се зато мора предвидјети висока флексибилност коришћења стамбених капацитета.

Везе са залеђем. — Ради разноврсније и свеобухватније туристичке понуде предвиђени су и допунски облици рекреације. Тако се посебан нагласак даје вези са планинским залеђем, гдје би се користили кратки боравци у оквиру лjetњих годишњих одмора на обали. Према анкети која је вођена на тему „Туризам у Црној Гори“ око 67% анкетираних туриста изјаснило се да је спремно прихватити овакву солуцију, тј. да користи комбиновани годишњи одмор море — планина. Ова веза је лако остварљива обзиром на близину великих планина као што су Орјен и Ловћен, затим мањих међу којима су Врмац, Субра и Обосник. До појединачних пунктара на овим планинама изградиће се жичаре и добри асфалтни путеви, па ће и само путовање до планинских локалитета постати атрактивно због обиља панорамских — пејзажних утисака, који нарочито кулминирају са ловћенских серпентина и врха Радоштака изнад Херцег-Новог.

Остале комплементарне дјелатности. — Оријентисати се искључиво на туризам није препоручљиво због његовог сезонског карактера, велике варијабилности и ћудљивости. Кратка сезона, могући неповољни временски услови, нестабилна свјетска полити-

чка ситуација, конкуренција других подручја, инфлација и друге непогодности, крију сталне потенцијалне опасности да туристичка „жетва“ не успије, а то нарочито погађа подручја која се искључиво оријентишу на туризам. Зато је перспективним планом развоја предвиђено, поред већ постојећих индустријских капацитета и њиховог проширења у тиватској и херцегновској општини, стварање заједничке индустријске зоне у тиватском пољу. Индустрија која ће се ту развијати неће бити у конфликту са туризмом, јер ће се изbjегавати свака индустрија која може постати извор загађивања ваздуха, мора и овог подручја уопште.

Поред индустрије предвиђен је развој услужног и производног занатства, интензивирање пољопривредних површина кроз повртарске културе, нарочито у Кртолима, затим риболов и саобраћај са посебним акцентом на оживљавање обалног поморског саобраћаја. За туризам је од посебног значаја будући узгој дагњи и каменица у приобалном мору у ували Кртола. Ови специјалитети посебно су тражени на туристичким трпезама. Њихов економски узгој већ је започет у ували Кукуљина недалеко од Острва цвијећа, а ускоро ће се наставити у ували Кртола.

Но, море је било и остало основа цјелокупног економског развоја и водећи фактор живота у читавој Боки Которској па и Луштици. Зато је његова заштита услов „sine qua non“ без кога се не може рачунати на даљи просперитет уопште, а посебно у туризму.

Закључак

Туристичке атрактивности природних и друштвених чинилаца полуострва Луштице, као и релативно добра и погодна саобраћајна повезаност, представљају солидну базу туристичке понуде, па самим тим и значајан чинилац перспективног развоја.

Разлог што се Луштица споро укључује у савремене туристичке токове, лежи у неразвијености туристичко-угоститељских и других рецептивних капацитета, без којих се не може развијати туризам.

На крају Луштица има потребне услове да постане туристички привлачна, а то јој омогућује већи успјех и веће користи од туристичке привреде. Да би се читав комплекс могућности о којима је било ријечи, економски валоризовао кроз туризам, неопходно је ријешити питање снабдијевања водом, изградње асфалтних путева, подизања угоститељско-туристичких објеката, оснапољавања потребног кадра и обезбеђења потребних рекреационих садржаја. Једино на тај начин постојеће предиспозиције за развитак туризма на Луштици добиће и свој економско-финансијски еквивалент. Тада ће се моћи рачунати на домаће и стране туристе осредњих платежних могућности и управо ове категорије треба да буду клијентела за будућу оријентацију.

ЛИТЕРАТУРА

1. Б. Ж. Милојевић: Бока Которска, Зборник радова, књ. XXVII, Географски институт, књ. V, Београд 1953.
2. Др Ж. Јовчић: Туристичка географија, Београд 1974.
3. М. Лазаревић: Климатске особине Херцег-Новог и његовог гравитационог подручја, Географски институт, књ. 18-та, Београд 1967.
4. Др А. Дукић: Клима динарског приморја као фактор развоја туризма у Југославији, Туристичка валоризација природе Југославије, Географски завод ПМФ, Београд 1963.
5. Др А. Дукић и Др Т. Ракичевић: Хидрографске особине приобалног мора Југославије (едиција као под бројем 4).
6. Др инж. Владимира Лепетић: Неке геофизичке и биоеколошке карактеристике Бококоторског залива, Бока 2, Зборник радова из науке, културе и умјетности, Херцег-Нови 1969.
7. Др Јован Стјепчевић: Makro-mollusca Бококоторског залива, Студија Марина 2 — Котор 1967.
8. Нико Луковић: Бока Которска, Народна књига, Београд 1951.
9. Др Миленко Тешић: Војно-географски положај Боке Которске као поморске базе, Годишњак Поморског музеја у Котору, књ. XXI, Котор 1973, стр. од 121. до 137.
10. Д. Поповић и А. Стерниша, Флора и вегетација херцегновског подручја, Херцег-Нови 1971.
11. Золтан Мађар: Најстарија архитектура у Боки Которској, Бока 1, Зборник радова из науке, културе и умјетности, Херцег-Нови 1969.
12. Др Миљан Радовић: Неке економске карактеристике и интерес иностраних туриста за Црногорско приморје, Институт за друштвено-економска истраживања, Титоград 1966.
13. Николић — Секулић — Петровић: Рекреативна и културна туристика, Туристичка штампа, Београд 1974.
14. Јосип Басиоли: Спортски риболов на Јадрану, Знање, Загреб 1975.
15. Станишић и М. Бујошевић: Туристичка географија Југославије, Савремена администрација, Београд 1974.
16. Илија Пуштић: Археолошки локалитети и стање археолошке науке у Боки Которској, Бока 1, Херцег-Нови 1969.
17. Група аутора: Дванаест вјекова Бокељске морнарице, Београд 1972.
18. Група аутора: Генерални урбанистички план Боке Которске.

R é s u m é

POSSIBILITÉS DE DÉVELOPPEMENT DU TOURISME SUR LA PRESQU'ILE DE LUŠTICA A BOKA KOTORSKA.

Gligo ODALOVIC

Les grandes surfaces vides et non peuplées sur les côtes de la presqu'île de Luštica peuvent être exploitées au développement du tourisme, c'est-à-dire pour la construction, sans entraves, de complexes touristiques modernes. Dans la lumière du facteur moderne de la proposition touristique et sur la base de la consommation touristique, Luštica offre des possibilités pour le développement de différentes formes de tourisme: balnéaire, sportif, récréatif, pour la pêche, les excursions, le yachting, comme aussi pour les cures climatiques.

Dans cet ouvrage sont compris les chapitres suivants:

— Situation de la presqu'île dans la région, suivant les communications, les agglomérations des villes et les motifs touristiques en-dehors de Luštica, comme aussi par rapport à la zone contradictoire. On a consacré l'exceptionnelle situation de Luštica.

— Conditions naturelles au développement du tourisme dans le cadre duquel sont compris les facteurs du climat, de l'hydrographie, de la morphologie et de la biogéographie. Les conditions naturelles de la presqu'île s'adaptent presque totalement aux agréments naturels et touristiques bien connus de l'Adriatique du Sud.

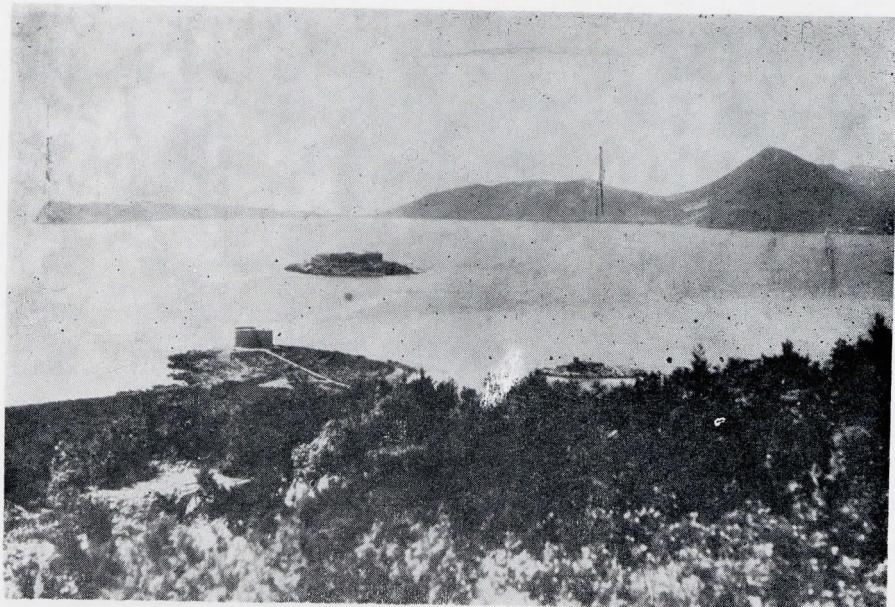
— Les motifs touristiques les plus attractifs naturels, avec une attention particulière aux plages de Žanjić et de Pržno et aux œuvres d'art qui comprennent certains lieux plus importants et les monuments de culture.

— Possibilités d'activité de la mer proche de la côte, accentuant la pêche et le tourisme sportif, récréatif (nautique).

— Etat actuel de la proposition touristique et les perspectives de développement où sont élaborées les capacités de logement, l'infrastructure et les travaux complémentaires. Les perspectives du développement sont établies sur le plan de l'Adriatique du Sud.

Pour pouvoir valoriser le compléxe entier des propositions traitées économiquement pour le tourisme, il est indispensable de répondre le problème de l'eau, de faire des routes asphaltées, d'édifier des constructions touristiques et hôtelières, de former des cadres nécessaires et d'assurer l'équipement complet et nécessaire pour les sports récréatifs.

Avec les avantages naturels et touristiques déjà existants de la presqu'île, c'est le seul moyen de lui faire gagner l'équivalence économique et financière.

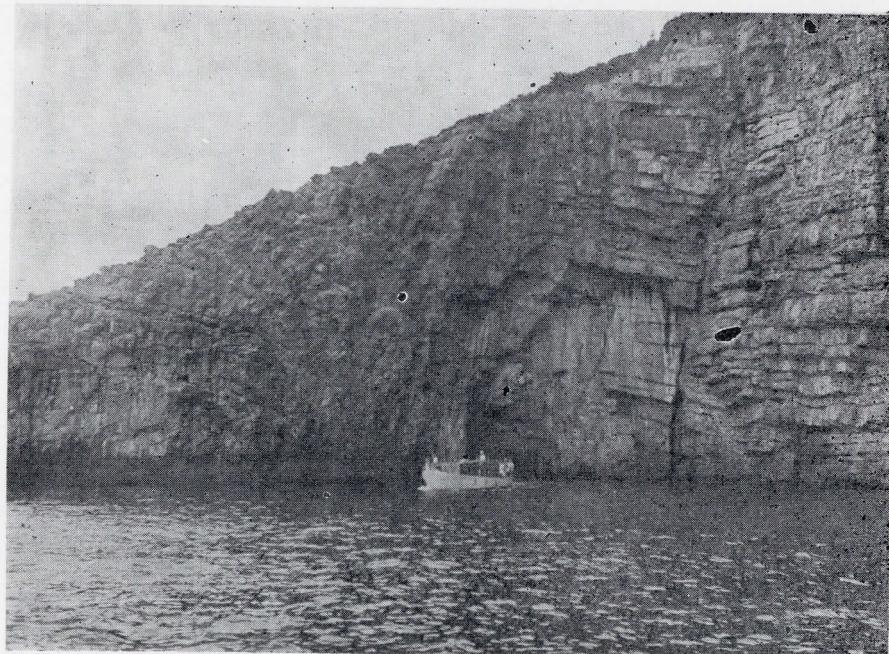
Поглед из Радованића на улаз у Боку Которску. У предњем плану утврђење Арза и школа М. Госпа, затим острво Мамула и у позадини лијево Оштри рт. У позадини десно Виталинско било

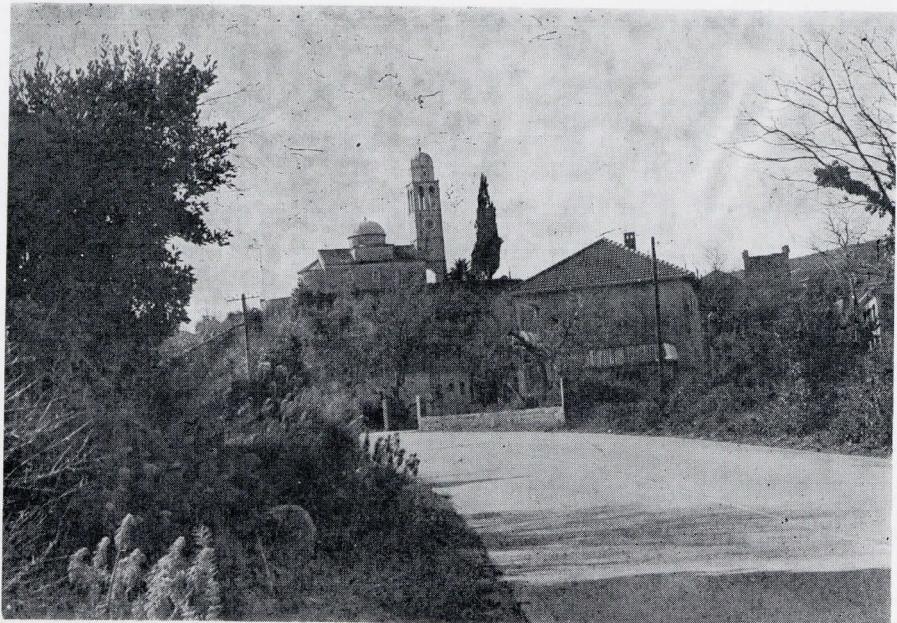
Један од мањих залива званих „ока“ на сјевероисточној обали веома погодних за изградњу зимовника за јахте. Снимљено са брежуљка Св. Лука

Бококоторски залив. У предњем плану полуострво Лушница

Високи клиф испод којег се налази Плава шпиља

Црква Св. Госпође у селу Радовићи. У предњем плану асфалтни пут I реда који од Тивта преко Кртола води до хотела „Плави хоризонти“

Црква Св. Луке на брежуљку крај села Гошићи, позната по својим стварима. Са овог брежуљка пружа се изванредан поглед на Тиватски залив, Кртоле, Грбаљ, Залив Треште и планину Ловћен

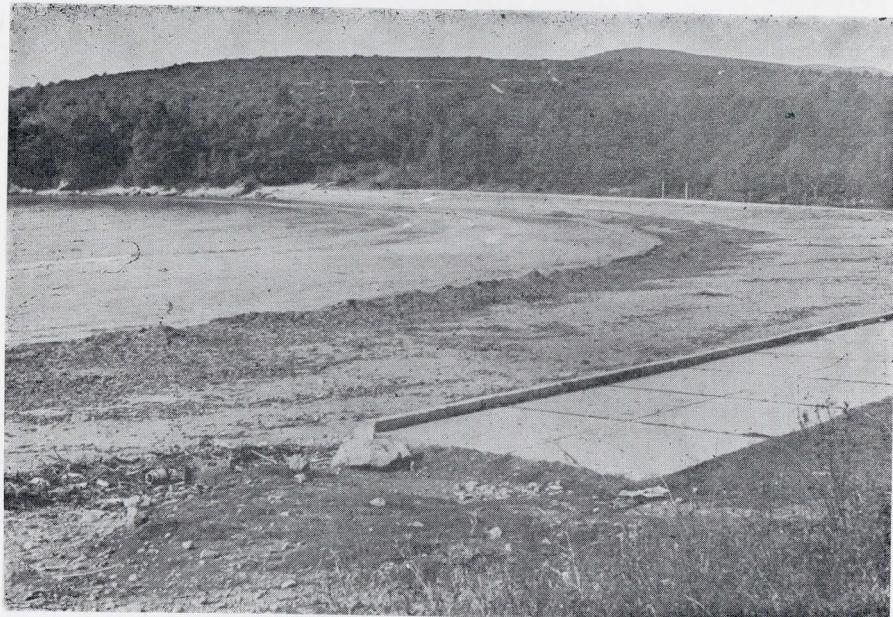
Плажа Жањиц на самом улазу у Бококоторски залив
и бујна вегетација маслињака и макије

Излетиште Жањиц

Дио плаже Пржно са хотелом „Плави хоризонти“

Плажа Пржно — ситни пјесак „пржина“

Росе — једно од најстаријих насеља у Боки Которској